

УСУНЕННЯ ДЕЯКИХ НЕДОЛІКІВ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»

Бабайлов В. К., канд. економ. наук, доцент,

Шершенюк О.М. канд. економ. наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Постановка проблеми. «Економічна теорія» – найважливіша навчальна економічна дисципліна. Саме вона створює основи засвоєння інших економічних дисциплін і ознайомлює з багатим досвідом практичної економічної діяльності. Однак, як показав багаторічний досвід її викладання авторами публікації, різні автори в значній мірі по-різному або неналежне й навіть помилково здійснюють акценти щодо трактування важливих аспектів деяких економічних понять. Це суттєво зніжує якість підготовки студентів, їх кваліфікацію як майбутніх організаторів економічної діяльності у сфері менеджменту, бізнесу, підприємництва. Тому, усунення цих недоліків є актуальними складовими проблеми удосконалення викладання навчальної дисципліни «Економічна теорія».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Він свідчить про те, що у літературних джерелах дійсно присутні різні або неналежні й навіть помилкові акценти щодо трактування таких важливих аспектів економічних понять як предмет економіки; походження поняття «економіка»; існування споживчої вартості; сутність міновій вартості; сутність і зміст соціальної економіки.

Так, предмет економіки визначається: в [1] як поведінка суб'єктів у процесі вибору способів оптимального використання обмежених ресурсів з метою задоволення зростаючих потреб індивіда та суспільства; в [2] як синонім слова «господарство» і як назва науки про господарювання; в [3] трактується предмет не економіки у цілому, а як предмет економічної науки, як проблеми ефективного використання обмежених виробничих ресурсів та управління ними; в [4] економіка трактується як наука про господарювання; в [5] визначається предмет економічної теорії як виробничі відносини, а також економічні закони.

Відносно походження поняття «економіка» правильно підкреслюється, що термін «економіка» вперше ввів Ксенофонт. Але при цьому неналежна увага приділяється тому, що поняття «економіка» він визначав зовсім не в сучасному, не теперішньому вигляді, не як організацію вартості. Він взагалі, на відміну від Аристотеля, навіть не використовує ні термін, ні поняття «вартість»[6].

Щодо споживчої вартості досі у всієї світової літературі і практики існує невиправдана увага до неї. Й це незважаючи на те, що в [7] у 2019 році суворо обґрунтовано про повну відсутність споживчої вартості взагалі.

При трактуванні мінової вартості існує досі недостатньо глибоке розуміння її сутності. Так, в [8] мінова вартість визначається як певна кількість споживчої вартості.

З приводу сутності і змісту соціальної економіки присутнє достатньо розпливчате їх визначення. В [9] соціальна економіка визначається як «...сукупність соціально-економічних стосунків між людьми, які виникають у процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ і послуг за умови обмежених ресурсів». Й тут нема заперечень. Але конкретно, про які стосунки йде мова – автор не розкриває.

А далі соціальна економіка зводиться автором тільки до науки, тобто чомусь ігнорується реальний факт багатішої практики соціальної економіки, яка до речі, існує ще з часів Аристотеля: «У найбільш загальному вигляді «соціальна економіка» – це наука про сучасне цивілізоване громадянське суспільство».

Невирішені складові загальної проблеми. Це недоліки викладання навчальній дисципліни «Економічна теорія»; вони фактично вже сформульовані авторами статті і підтверджені при аналізі останніх публікацій.

Формулювання мети статі. Метою статі й стало усунення недоліків викладання навчальної дисципліни «Економічна теорія». Для її досягнення були поставлені такі задачі:

- обґрунтувати істинний предмет економіки;
- акцентувати увагу на дійсному сенсі терміну «економіка» Ксенофонта;
- звернути увагу на відсутність так званої «споживчої вартості»;
- аргументувати мінову вартість як звичайну трудову вартість;
- визначити саму сутність і зміст соціальної економіки.

Методики дослідження: огляд літературних джерел, історично-логічного Гегеля, 2С70, ВСО, індукція-дедукція, теорія методу Бабайлова.

Виклад основного матеріалу дослідження. При вирішенні цих задач автори спиралися на багаторічний особистий досвід викладання цієї дисципліни, на існування значної кількості публікацій авторів статті саме з задач, які поставлені у даній статті.

При вирішенні першої задачі (обґрунтуванні істинного предмету економіки) автори звернули увагу на те, що досі існує різні трактовки її предмету. Й серед них досі розповсюджене, наприклад, ствердження, що предметом економіки є виробничі відносини. Головним аргументом прихильників такої думки було посилення на «Капітал» К. Маркса. Однак, як відмічається в [6] у дійсності саме Маркс ні на одній сторінці своєї роботи «Капітал» не говорив, що предмет економіки – виробничі відносини. Лише у передмові до «Капіталу» він говорить буквально наступне: «Предметом мого дослідження є відношення виробництва і обміну» [6].

Західні економісти ніколи не визнавали «пресловуті», як вони виражалися, виробничі відносини предметом економіки. Вони вважають, що

виробничими відносинами займається не економіка, а індустріальна соціологія, або економічна соціологія. Саме її предметом «виробничі відносини» і є.

Проблема відповіді на питання, що є істинним предметом економіки, виявилася несподівано дуже простою. Така відповідь була зроблена у [6]: істинний предмет економіки – це те, що є загальним для всіх основних економічних термінів і понять. До них відносяться: «трудова вартість», «споживча вартість», «мінова вартість», «додаткова вартість», «собівартість», «дохід», «прибуток», «капітал», «ціна» та інші. Вже з простого порівняння цих термінів слідує, що загальним для них є «вартість». Тобто, саме вартість і тільки вартість й є предмет економіки.

При вирішенні другої задачі (акцентуванні уваги на дійсному сенсі трактування терміну «економіка» Ксенофонтом) автори вважають за необхідне звернути увагу на те, що Ксенофонт вперше ввів термін «економіка», але який він визначав зовсім не в сучасному, теперішньому вигляді. У [6] доведено, що у дійсності Ксенофонт визначає економіку не як організацію вартості, а як організацію усієї господарської діяльності (натурального господарства), яка містить не тільки економіку, але і інженерію, і адміністрацію, і навіть виробництво. Тобто, економіка відповідно Ксенофону – це управління, це синтез менеджменту і виробництва. На цей важливий висновок обов'язково необхідно звернути увагу і довести до відома студентів.

При вирішенні третьої задачі (акцентувати увагу на відсутність так званої «споживчої вартості») автори вважають за необхідне звернути увагу на те, що лише через дві тисячі років після введення Аристотелем терміну і поняття «споживча вартість» був зроблений висновок про її відсутність [7]. Можливо, що причина нерозуміння відсутності споживчої вартості в значному авторитеті такого видатного вченого, як Аристотель. Однак, парадокс у тому, що саме Аристотель споживчу вартість розуміє не як вартість потреб, а як вартість, яка повністю споживається у натуральному (домашньому) господарстві. Й пильний й неупереджений погляд і аналіз даної думки Аристотелем приводить до висновку, що у даному контексті споживча вартість Аристотеля є не що інше, як трудова вартість. Й дійсне, щоб споживати будь-яку вартість, її спочатку необхідно створити за рахунок витрат праці. Тобто, споживча вартість Аристотеля за своєю природою, за своєю сутністю є звичайна трудова вартість. А споживчу вартість, яка була визначена Давидом Рікардо як вартість потреб, правильніше означати, як потребницьку вартість. Вона, як доведено в [7], взагалі не існує: ще нікому за всю історію існування ринків не вдавалося обміняти хоча б одну свою потребу на будь-який продукт або послугу.

При вирішенні четвертої задачі (детальніше аргументувати мінову вартість як звичайну трудову вартість) автори виходили з останніх результатів формування конспекту з дисципліни «Економічна теорія», який опублікований в [6]. Й як показав аналіз останніх публікацій мінову вартість визначають не виправдано багатослівно і до того ж через споживчу вартість, яка, як було доведено в [7], взагалі не існує. Тому автори даної публікації пропонують визначати мінову вартість як результат виробництва і подальшого обміну всіх

чотирьох, присутніх при цьому суб'єктів: підприємства, держави, конкурентів, покупців. Тобто, мінова вартість – це форма трудової вартості, або просто вартості.

При вирішенні п'ятої задачі (визначити саму сутність і зміст соціальної економіки) автори спиралися на висновки, які були зроблені в [10]. Тут фактично визначається, що соціальна економіка і справедлива економіка тотожні поняття і явища, що у них обох предметом є справедливість. Автори звертають увагу на тому, що поняття «справедливість» обґрунтовано і визначене не на примітивному, побутовому рівні, але на основі узагальнення різних точок зору видатних соціальних філософів і соціальних економістів, протягом багатьох століть й навіть тисячоліть. При цьому доведено про зв'язок справедливості, перш за все, з такими п'ятьма фундаментальними, ключовими конкретними характеристиками і реальними до впливу на них – це: порядок, свобода, відповідальність, мораль і право. При цьому порядок є сутністю справедливості і відповідно соціальної економіки; свобода і відповідальність – це зміст справедливості і соціальної економіки; право і мораль є засобами досягнення справедливості.

Висновки з проведеного дослідження. Остаточні результати проведеного дослідження зводяться до таких основних висновків:

- Предметом економіки є тільки вартість.
- Економіка Ксенофонта відрізняється від сучасного її розуміння – він економіку визначав як сучасне управління.
- Підтверджена відсутність споживчої вартості (правильніше потребницької вартості).
- Мінова вартість – це фактично найбільш точна форма вартості.
- Сутністю соціальної економіки є справедливість; до змісту соціальної економіки входять два елементи: свобода і відповідальність.

Усунення розглянутих недоліків викладання дисципліни «Економічна теорія» безсумнівно буде сприяти зростанню ефективності засвоєння економічних знань студентами, підвищенню кваліфікації майбутніх організаторів економічної діяльності у сфері менеджменту, бізнесу, підприємництва.

Перелік посилань

1. *Объект и предмет экономики:* веб-сайт. URL: <https://sites.google.com/site/osnovyekonomiki0807/vvedenie-v-ekonomiku/obekt-i-predmet-ekonomiki> (дата звернення: 26.08.2022).
2. *Предмет и метод экономики:* веб-сайт. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Econom/economics2/01.php (дата звернення: 26.08.2022).
3. *Предмет экономической теории, її завдання та функції:* веб-сайт. URL: <https://buklib.net/books/33760/#:~:text=%D0%A2%D0%BE%D0%BC%D1%83%> (дата звернення: 26.08.2022).

4. *Економіка. Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії*: веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%> (дата звернення: 26.08.2022).

5. *Предмет і метод економічної теорії*: веб-сайт. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u193/konspekt_lekciy_z_kursu_osnovi_ekonomichnoyi_teoriyi.pdf (дата звернення: 26.08.2022).

6. Бабайлов В.К., Приходько Д.О. Економічна теорія: конспект лекцій для студентів спец. 051 «Економіка», 071 «Облік і оподаткування», 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», 073 «Менеджмент». Харків: ХНАДУ, 2021. 51 с. URL: https://dspace.khadi.kharkov.ua/dspace/bitstream/123456789/5437/1/KL_Osnovy_ec_on_Babajlov_21.pdf (дата звернення 02.09.2022).

7. Бабайлов, В.К. Джерело утворення вартості: момент істини. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва: Збірник наукових праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету*. 2019. № 2 (23). С. 13-20.

8. *Мінова вартість та її сутність*: веб-сайт. URL: <https://gazette.com.ua/edu/minova-varist-ta-ji-sutnist.html> (дата звернення: 26.08.2022).

9. Ларка Л.С. Соціальна економіка: конспект лекцій для студентів денної та заочної форм навчання за спеціальністю 051 «Економіка». Харків: НТУ «ХПІ», 2017. 56 с. URL: https://dut.edu.ua/uploads/1_1904_12039429.pdf (дата звернення: 26.08.2022).

10. Бабайлов В. К., Приходько Д. О. Визначення основних аспектів соціальної економіки. Економічні та безпекові виклики сучасного бізнес-середовища: колективна монографія / За заг. ред. д.е.н., проф. Т. В. Полозової. Харків: ХНУРЕ, 2020. с. 56-65.

References

1. Object and subject of economics [Ob'ekt i predmet ekonomiki], available at: <https://sites.google.com/site/osnovyekonomiki0807/vvedenie-v-ekonomiku/obekt-i-predmet-ekonomiki> (last accessed 26.08.2022).

2. Subject and method of economics [Predmet i metod ekonomiki], available at: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Econom/economics2/01.php (last accessed 26.08.2022).

3. Subject and method of economics [Predmet ekonomichnoi teorii, yii zavdannia ta funktsii], available at: <https://buklib.net/books/33760/#:~:text=%D0%A2%D0%BE%D0%BC%D1%83> (last accessed 26.08.2022).

4. Economy [Ekonomika], *Wikipedia*, available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%> (last accessed 26.08.2022).

5. Subject and method of economic theory [Predmet i metod ekonomichnoi teorii], available at:

https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u193/konspekt_lekciy_z_kursu_osnovi_ekonomichnoyi_teoriyi.pdf (last accessed 26.08.2022).

6. Babailov, V., Prykhodko, D. (2021). Economic theory: synopsis of lectures for students of specialties 051 "Economics", 071 "Accounting and taxation", 076 "Entrepreneurship, trade and stock market activity", 073 "Management", available at: https://dspace.khadi.kharkov.ua/dspace/bitstream/123456789/5437/1/KL_Osnovy_ekonom_Babajlov_21.pdf (last accessed 02.09.2022).

7. Babailov, V. (2019). The source of value formation: the moment of truth [Dzherelo utvorennia vartosti: moment istyny], *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva*, No. 2(23), P. 13-20. DOI: <https://doi.org/10.30977/PPB.2226-8820.2019.23.0.13>

8. Exchange value and its essence [Minova vartist ta yii sutnist], available at: <https://gazette.com.ua/edu/minova-vartist-ta-jiji-sutnist.html> (last accessed 26.08.2022).

9. Larka, L. (2017). Social economy: synopsis of lectures for full-time and part-time students in the specialty 051 "Economics" [Sotsialna ekonomika: konspekt leksii dlia studentiv dennoi ta zaochnoi form navchannia za spetsialnistiu 051 «Ekonomika»], available at: https://dut.edu.ua/uploads/1_1904_12039429.pdf (last accessed 26.08.2022).

10. Babailov, V., Prykhodko, D. (2020). *Definition of the main aspects of the social economy. Economic and security challenges of the modern business environment [Vyznachennia osnovnykh aspektiv sotsialnoi ekonomiky. Ekonomichni ta bezpekovi vyklyky suchasnoho biznes-seredovyscha]: monografiya*. Kharkiv: KhNURE, p. 56-65.

РЕФЕРАТИ ABSTRACTS

УДК 330.8 ; JEL Classification: A 22, B 10, B 20

**Бабайлов В.К., Шершенюк О.М. УДОСКОНАЛЕННЯ
ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНІЙ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІЧНА
ТЕОРІЯ»**

Анотація. «Економічна теорія» – важливіша навчальна економічна дисципліна. Саме вона створює основи засвоєння інших економічних дисциплін і ознайомлює з багатим досвідом практичної економічної діяльності. Однак, як показав багаторічний досвід її викладання авторами публікації, в неї існують різні і суперечливі визначення важливіших понять економіки або неналежні й навіть помилкові акценти щодо їх трактування. Це суттєво зніжує ефективність засвоєння економічних знань студентами і їх кваліфікацію як майбутніх організаторів економічної діяльності у сфері менеджменту, бізнесу, підприємництва. Тому, усунення цих недоліків є актуальними складовими проблеми удосконалення викладання навчальної дисципліни «Економічна теорія». Особливу актуальність набувають такі невирішені складові проблеми як дійсна присутність різних або неналежних й навіть помилкових акцентів

щодо трактування таких аспектів економічних понять як предмет економіки; походження поняття «економіка»; існування споживчої вартості; сутність мінової вартості; сутність і зміст соціальної економіки. Аналіз останніх досліджень і публікацій дійсно це підтверджує. Але їх автори навіть не ставлять проблему усунення недоліків викладання навчальної дисципліни «Економічна теорія». Вони спираються на свої суб'єктивні, різні й часто суперечливі уявлення щодо трактування важливих аспектів економічних понять. Тому *метою* статті й стало усунення недоліків викладання навчальної дисципліни «Економічна теорія». Для її досягнення були вирішені *задачі*: обґрунтувати істинний предмет економіки; акцентувати увагу на дійсному сенсі терміну «економіка» Ксенофонта; звернути увагу на дійсну відсутність так званої «споживчої вартості»; аргументувати мінову вартість як звичайну трудову вартість; визначити саму сутність і зміст соціальної економіки. *Методики дослідження*: огляд літературних джерел, історично-логічного Гегеля, 2С70, ВСО, індукція-дедукція, теорія методу Бабайлова. *Результати*: зроблені висновки, що предметом економіки є тільки вартість; що економіка Ксенофонта відрізняється від сучасного її розуміння – він економіку визначав як домашнє господарство, як усю господарську діяльність (інженерію, адміністрацію, власне економіку і навіть само виробництво), тобто, економіку визначав як сучасне управління; підтверджена відсутність споживчої вартості (правильніше потребницької вартості); що мінова вартість – це фактичне найбільш точна форма трудової вартості; що сутністю соціальної економіки є справедливість, а до змісту соціальної економіки входять два елементи: свобода і відповідальність. *Наукова новизна*: вперше усунені недоліки в трактуванні таких важливих аспектів економічних понять, як предмет економіки; походження поняття «економіка»; існування споживчої вартості; сутність мінової вартості; сутність і зміст соціальної економіки. *Практична значимість*: усунення недоліків викладання дисципліни «Економічна теорія» буде сприяти зростанню ефективності засвоєння економічних знань студентами, підвищенню їх кваліфікації як майбутніх організаторів економічної діяльності у сфері менеджменту, бізнесу, підприємництва.

Ключові слова: економічна теорія; економіка; вартість; наука; практика; предмет; виробничі відносини.

UDC 330.8 ; JEL Classification: A 22, B 10, B 20

Babaylov V., Shershenyuk O. IMPROVING THE TEACHING OF THE EDUCATIONAL DISCIPLINE «ECONOMIC THEORY»

Abstract. «Economic theory» is a more important educational economic discipline. It is she who creates the basis for the assimilation of other economic disciplines and introduces the rich experience of practical economic activity. However, as the long-term experience of its teaching by the authors of the publication has shown, it contains different and contradictory definitions of the most important concepts of the economy or incorrect and even erroneous accents regarding their interpretation. This significantly reduces the efficiency of assimilation of economic

knowledge by students and their qualification as future organizers of economic activity in the field of management, business, and entrepreneurship. Therefore, the elimination of these shortcomings is an urgent component of the problem of improving the teaching of the academic discipline "Economic Theory". Unsolved component problems such as the actual presence of different or inappropriate and even erroneous accents regarding the interpretation of such aspects of economic concepts as the subject of economics are becoming particularly relevant; the origin of the concept of "economy"; the existence of consumer cost; the essence of the exchange cost; essence and content of social economy. The analysis of the latest researches and publications actually confirms this. But their authors do not even pose the problem of eliminating the shortcomings of teaching the academic discipline "Economic theory. They rely on their subjective, different and often contradictory ideas about the interpretation of important aspects of economic concepts. Therefore, the *aim* of the article was to eliminate the shortcomings of teaching the educational discipline "Economic theory". To achieve it, the following *tasks* were solved: justifying the true subject of economics; to emphasize the real meaning of Xenophon's term "economy"; pay attention to the real absence of the so-called "consumer cost "; to argue exchange cost as ordinary labor cost; to determine the very essence and content of the social economy. **Research methods:** review of literary sources, historical-logical method, 2C70, VEO, induction-deduction, theory of the Babaylov method. **Results:** conclusions were made that the subject of economics is only cost; that Xenophon's economy differs from its modern understanding - he defined the economy as a household, as all economic activity (engineering, administration, the economy itself and even production itself), that is, as modern management; confirmed absence of consumer cost (more correctly, sweat cost); that exchange cost is the actual most accurate form of labor cost; that the essence of the social economy is justice, and the content of the social economy includes two elements: law and morality. **Scientific innovation:** for the first time, shortcomings in the interpretation of such important aspects of economic concepts as the subject of economics have been eliminated; the origin of the concept of "economics"; the existence of consumer cost; the essence of the exchange cost ; essence and content of social economy. **Practical significance:** elimination of shortcomings in the teaching of the discipline "Economic theory" will contribute to the increase in the efficiency of assimilation of economic knowledge by students, to the improvement of their qualifications as future organizers of economic activity in the field of management, business, and entrepreneurship.

Keywords: economic theory; economy; cost; science; practice; subject; industrial relations.

Відомості про авторів / About the Authors

Бабайлов Василь Кузьмич – кандидат економічних наук, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, доцент кафедри економіки і підприємництва, м. Харків, Україна; e-mail: super_super-kod@ukr.net; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1451-7222>. Моб. (050) 139-27-76.

Babailov Vasil – PhD, Kharkiv National Automobile and Highway University, Associate professor of the Department of Economics and Entrepreneurship, Kharkiv, Ukraine.

Шершенюк Олена Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, доцент кафедри економіки і підприємництва, м. Харків, Україна; e-mail: sheralyona@gmail.com; ORCIDID: <https://orcid.org/0000-0002-9959-2725>. Моб. (050) 151-30-09.

Shershenyuk Elena – Candidate of Science (Economics), Associate Professor, Kharkiv National Automobile and Highway University, Associate Professor, Department of Economics and Entrepreneurship, Kharkiv, Ukraine.